

Om Skibsfart

Taler

Anton Martin Schweigaard

Dato

12 november 1865

Sted

Stortinget

- 1 Denne Debat er nu kommen tilbage til, hvad der er Hovedpunktet, nemlig Skibsfarten. Det er umuligt at tale om denne Traktat uden at det maa gaa saa. Vor Skibsfarts Skjæbne er isandhed saa mærkværdig, at man maa blive overrasket, ja rørt og taknemlig mod Forsynet ved at se dens sorte Historie.
- 5 Denne Næringsvei trykkedes tilbage i Krigsaarene.

Ved Fredens Tilbagekomst vare Forholdene i Gjerningen os saa imod, at den positivt gik tilbage. Flaaden sank fra 70,000 til 55,000 Læster i Løbet af nogle Aar, men saa begyndte den i 1821 at tage først smaa, saa større Tilløb.

- 10 Regjeringens Mellemkomst har altid været gavnlig og betydelig. Den har været rede til ved enhver Anledning at arbeide paa denne Næringsveis Fremme, hvor den kunde komme til og det blot kunde ske paa nogenlunde rimelige Vilkaar. I 1825 begyndte en ny Æra, man kunde gjerne sige, at Mellemrigsanordningen var Begyndelsen, saa kom en Række Traktater først med England, i 1826, med
- 15 Preussen, og Amerika og endel andre Stater. I denne Tilstand forøgedes Flaaden fra 55,000 til 133,000 Læster, da Navigationsakten blev hævet. Her var Regjeringens Mellemkomst meget stor og velgjørende. Alle disse Traktater vare knyttede til det Princip at opgive Differentialtolden. Regjeringen indgik en Række af Traktater, som Stortinget sanktionerede med største Fornøielse uden
- 20 at der var Tale om, at det skulde være stridende mod Grundloven at ophæve Differentialtolden for 10 Aar.

Men siger man: Dette er en Sag for sig; ja fordi man har vant sig til det. Fra Grundlovens Standpunkt er Differentialtold og anden Told ganske det Samme.

- 25 Naar man spørger: Hvorledes kunne de, som ikke kunne paalægge Skatter for mere end 3 Aar, fraskrive sig Ret til at paalægge Differentialtold for mere end 3 Aar? saa siger jeg: Regjeringen har stadig gjort det og altid faaet Stortingets Samtykke. I Frankrig i 1845 (ved Underhandlingerne med dette Land) blev den franske Differentialtolds fiskale Betydning anført som Hovedgrund. Vi sagde:

"Hvorfor kunne I ikke give Norge samme Ret som andre Stater?" Frankrige svarede: "I komme i for stor Mængde og det gjælder for betydeligt Pengebeløb." Man har imidlertid ved en Række af Traktater, som ikke en Røst har hæveet sig imod i Storthinget, bidraget til at hæve den norske Skibsfart. Dette var vistnok
35 ikke et saa stort Tag som Navigationsaktens Ophævelse, men dog meget betydeligt. Har man da spurgt Storthinget i Forveien? Nei, det er et Tilsagn, som efter 1842 har staaet i Toldtarifferne eller før i Toldloven, og som er bleven gjentaget hvert 3die Aar. Det, som har overskredet de 3 Aar, har hver Gang været forelagt Storthinget. For dette kan man sige, at Regjeringen ikke har faaet
40 mere end nødtørstigt Tak; det var hellere Intet at takke for; den har kun gjort sin Pligt.

Men saa indtræder et specielt Tilfælde, hvor Regjeringen først trykkes bagfra og faar en Petition fra Borgerne i 1859; saa kommer Storthinget og siger: Med
45 Hensyn til det store Land Frankrig, er Forholdet meget ilde. En Skude paa 100 Læster, som kan gjøre 4 Reiser aarlig, faar lettelig 1000 Spd. aarlig i Differentialtold fremfor de franske Skibe. Dette androges for Regjeringen; den smagte paa det, men det ledede til Intet; men andre Lande, som ikke kunde paavises at have saa stor Interesse i Forhold til Landets Størrelse, fik Traktater,
50 og saa maatte der ogsaa fra vor Side gjøres Noget. Regjeringen har gjort sin Pligt, og derfor er denne Traktat bleven modtagen paa en ganske anden Maade in publiko end andre Traktater.

Begyndte man at Klandre? Nei! Hvad man har hørt udenfor Storthinget er idel
55 Taknemmelighed. Her i Landet have alle de, som maa siges at være naturlige Organer tilkendegivet sin Tilfredshed med denne. Det er denne Traktat, hvormed der udtales, at Rigets Gavn vilde være rammet bedre, om den ikke var traadt i Kraft paa den Maade som skeet. Men DHrr. tage heri storligen Feil. Først er det ikke godt at sige, om man da kunde faaet Traktaten uden mange
60 Vanskeligheder. Dernæst vilde Skibsfarten have lidt stort Tab, naar man skulde ventet paa Storthingets Samtykke og et overordentlig Storthing havde taget Tid.

Jeg tror, at de Herrer, som have givet Regjeringen dette Raad, ikke have givet
65 noget godt Raad; jeg tror, at de separere sig fra dem, som om denne Sag maa siges at have den eneste Mening, som fortjener at høres. Man siger vel: De, hvis Mening har været hørt, ere Folk, som i mange Henseender ere begunstigede; men deri er jeg fuldkommen uenig med Hammerstad. Spørger man, hvilken

70 Næringsvei, der træffer mest ind, da svarer jeg ubetinget, at Skibsfarten er den, som i Forhold til de andre skatter mest direkte til Statskassen og til Medborgerne. De norske Fartøier have ikke den mindste Begunstigelse her i Landet; naar undtages de spanske, der, naar de ville konkurrere, maa betale en Differentialtold, have de ikke en Tøddels Fortrin for andre Skibe. Og Fortrinet
75 for spanske Skibe er noget som Ingen kan falde paa at anføre, og som Skibsrederne mere end gjerne ville kunne opgive.

Men saa spørger jeg: Hva har de da forud? Intet Særskilt, uden at de hører til den Klasse af Personer, som drage sine Indtægter af det store Hav. De ere gode
80 Skatteborgere her hjemme; de saa ikke sit Korn op af Jorden; men de skatte til Statskassen, og vil de bruge indenlansk Korn og Smør, saa skatte de til de indenlandske Korn- og Smørproducenter. De har derfor noget Krav paa Retfærdighed, naar de sige: "Vi kræve Intet forud, men kun at I, saavidt det staar i Jer Magt, ikke lade os altfor meget trykke ved, at andre Nationer lægge
85 Tillægsbyrder paa os".

Vi tale her om en meget stor Sag. I 1851 var den norske Flaade 130,000 Læster, nu er den 317,000; denne Tilvæxt i Løbet af 15 Aar i Forhold som 13 til 32, er noget aldeles Uhørt, og dog ere vi ved Tingens Begyndelse. Naar de Herrer
90 plukker ud og taler om Nedsættelsen af Sildetolden, saa skal man mærke, at hvad man her ophæver Noget af Tolden paa, er en Smuglervare, fordi man kræver 4 à 5 Skilling i Told af hvert Lod. Man siger, at dette er saa store Koncessioner for den norske Skibsfart. Det er det, jeg bestemt maa modsige; thi den groer, den voxer, den tiltager i Skatteevne, saa det er noget ganske uhyre.
95 Toldintraderne voxe med et Par Hundredetusinde om Aaret, og dette skyldte vi hovedsagelig Skibsfarten. Skibsfarten er nu større end nogen anden Bedrift, der foregaar paa Havet; de norske Fiskerier ere gode og lykkelige; de gjør Sit; men Skibsfarten er dog det Store.

100 Nu siger jeg: "Er dog dette Noget at tale om for en Nation, som kjender sine Kræfter, at man ophører med at gjøre Ting som Silke til Smuglervarer? Hvad Skibsfartens Tilvæxt i eet Aar kaster af sig, dækker mange Gange dette." - Vi ere isandhed her inde paa Noget, som er særdeles vigtigt; Frankrig er et vigtigt Land for os. Efterat det er kommet derhen, at vi ikke kan vente, saa siger vi: Vi maa
105 gaa ind paa det europæiske System. Vi kan ikke foreskrive nogen Ting; vi har kjæmpet ydmygeligen med store Opofrelser, med svære Byrder; naar der aabnes os en Udvei, saa siger vi: "Vi maa gaa ind paa det". Hammerstad er af modsat

Mening. Han sagde: "Denne Sag gror os over Hovedet". Ja lad den det!

110

Hr. Præsident. Heri ligger Landets store Magt. Det er Sagen. De Herrer, som bor inde paa Fjeldene, de siger: "Vi ere Repræsentanter for Nordmændene." Men de, som bor ved Kysten, er det endnu mere. Gaar vi tilbage til vor gamle Historie, ser vi ogsaa Bevis paa dette. Hvad var det, vi gjorde, som fortjente at omtales? Var det vore Slagsmaal her hjemme? Nei, det var, at vi opdagede Amerika og satte os slige Mindesmærker ved alle Have. De, som dengang aabenbarede sig ved krigerske Bedrifter, de kommer nu og kaster sig over de fredelige Bedrifter. Disse Søfolk og disse Styrmand og disse Skippere, de gjør sit Arbeide saa godt som Nogen. Det kan dog ikke være Gjenstand for Beklagelse, at Landet ved Siden af sit mindre frugtbare Klima og mindre rige Plantefrembringelser har nogen Modvegt. Man kan ikke klandre og sige: Det Kraftigere skal holdes tilbage af det mindre Kraftige. Ingen Nordmand vil gjøre dette; Sagen gaar saaledes op, at der skal en intuitiv Tanke til at følge med.

120

125 Jeg har hørt gamle Søfolk sige: Der bliver saa mange Skibe, hvad skal der blive af dem? De leve i den gamle Tingenes Tilstand, i Erindringen fra før 1825. De have ikke Øie for, de vide ikke, at den nye Verden tillader fri Anvendelse af det menneskelige Arbeide; men efterhaanden vil Enhver begribe, at det har lange Udsigter med, at der ikke skulde blive Plads nok for de Skibe, som et Par Millioner Mennesker kan have; det skal Meget til, at Havet ikke skal kunne sluge dem.

130

Nogle have vendt Forholdet om og siger: "Naar der er Plads nok for dem, hvorfor da slutte Traktat med Frankrige?" Dette er dog en besynderlig Talemaade. De menneskelige Forholde ere saa komplicerede, at naar man har en god Anledning, saa skal man ikke lade sig denne gaa af Haanden. Det er en klar Sag, at for Norge, hvis Skibe næst de engelske og amerikanske ere de talrigste i Fragtfarten, er det af stor Vigtighed, at ikke disse stænges ude. For os, der er en liden Magt, er det af Vigtighed ikke at undlade at passe paa, at vi indlemmes i det almindelige europæiske Samfund med Hensyn til Magten paa Havet; og Frankrige med sine 30 Millioner er en stor Del af dette Samfund. Det er ogsaa Naturens Orden, at nærliggende Nationer, som indbyrdes trænge til hinandens Produkter, ikke stænges fra hinanden.

140

145 Derfor, Hr. Præsident! synker alle disse Smaakritikker ned til Bagateller. Naar Hammerstad med Ængstelighed taler om Fremtiden og hentyder til Krigens

Ulykker, da siger jeg: at tale om Krigstid nytter ikke. Mennesket er ikke skabt til at ligge i Krig; hvis vi skal indrette os for Krigstilfælde, saa maa vi krybe i Hie og
150 suge paa Labben. Men dette gaar ikke an. Hvad der ligger i Tingenes Natur, maa seire. Vi har prøvet, hvad det er paa Havet at have Krig med England mod sig; men vi har ikke gjort den samme Erfaring med England med sig; naar man har England med sig, da vil jeg ikke sige, at en søfarende Nations Stilling i Krig er saa særdeles farligere end i Fred. Men at ville hindre denne grandiose, ærefulde
155 Næringsvei paa Havet, fordi vi kan komme til at faa Krig, det gaar ikke an. Derfor finder jeg, at disse Indvendinger her ikke ere vel anvendte.

De Herrer taler om at give Regjeringen en Admonition. Dette, Hr. Præsident! tror jeg, man visselig ikke bør gjøre. Mange har troet at udtale en almindelig
160 Mening, naar man har villet forandre Retsinstitutionerne og indføre Jury, men det har vist sig, at man har taget Feil. Der var Mange i Stortinget, som var af den Mening, men udenfor var der Faa. DHrr., som have været meget fremme i denne Sag, finder jeg igjen her blandt dem, der ville give Regjeringen en Admonition. Det var DHrr., Sverdrup, Ueland og Richter, de vare meget inde
165 paa hin Sag og jeg tror tildels ogsaa Krognæss og Steen. De Herrers Opfatning kan være god nok for sig, men som veiledende Autoriteter sætter jeg dem ikke særdeles høit, og hvad nu angaar denne Admonition, da vil jeg sige, at uagtet den er uden juridisk Effekt, saa er det ganske klart, at hvis den ikke kan udtale Noget, som kan være et gjennemsnitligt Udtryk af den Mening om Sagen, som
170 tilsidst vil seire, saa ville Stortingets Medlemmer ikke udtale den.

Det er min Mening, at der er ikke den Opinion, som de Herrer sige, men de fleste Opinioner gaa i modsat Retning. Disse Herrer tale om at "virke for", for hvem ville de virke? hvem skal paavirkes? Den norske Regjering? De burde være
175 lidt tydelige i at udtale, hvem der skal paavirkes. Det kan ikke være saa, at de skulle paavirke sig selv, men det maa være En, som de tænke at virke paa. Det maa da her være Statsstyrelsen. Deri maa da Forklaringen ligge. Den, man kalder Statschef i Norge, er Kongen. Men da henstiller jeg til DHrr. at gjøre sig Rede for, hvem de mene, hvem de skal paavirke? For mig vil Spørgsmaalet væsentlig
180 falde bort, fordi det her ikke er en meget tvivlsom Sag. Om Vægten af den vil jeg ikke gjerne tale. Jeg tror kun, at det er særdeles uheldigt, at naar man har en Sag, som hos dem, hvis Stemme skulde høres som udmærkede Skatteydere og Befordrere af den norske Nations Ære og Anseelse, nyder Bifald, da ikke tager Hensyn til dem.

Jeg talte for en Tid siden med en theologisk Kandidat, som sagde, at han ikke havde kjendt vort Lands Storhed før han kom i Kommercial-Dock i i London, hvor det norske Flag er overveiende. Den 17de Mai 1865 talte man paa

190 Stockholms Rhed 73 norske Skibe ved Siden af 13 svenske. Jeg mener, at disse Fakta har en vis Adgang til at høres. Nu sige DHrr.: Ja, men vi tale kun om de Traktater, som paavirke Toldindtraderne. Men det er en fatal Sag ved Artikler af denne Beskaffenhed at svæve i Uvished. Hva DHrr. mene, maa de sige tydelig. Det er ikke saa tydeligt nu, som det burde være. De bør udtale bestemt, om de
195 har ment, at Regjeringen burde have sammenkaldt et overordentlig Storthing eller, om den skulde have nægtet at ratificere Traktaterne, thi det er lettere for dem, som ikke have Noget med det, at sige: vi tale jo tydelig, men naar man skal have Ansvaret derfor, saa maa der tales tydelig.

200 Det Land, som nu staar for Tur, er Spanien. Da vil jeg fremdeles spørge DHrr. fra Vestkysten, som ere oppe i dette, om de ikke finde det saa naturligt, at denne Skranke for vor Fiskehandel bliver hævet, at de jo vilde betænke sig paa at tilraade at sige nei. Det kan Enhver forstaa, at naar Sagen er lagt i Kongens Haand, og han har denne Ret, saa er det ikke saa let at holde tilbage. Man ved, at
205 naar man er kommen overens om Noget i Traktater, vil man gjerne have sat det i Kraft, og naar de her sige, at de støtte Regjeringen, saa er dette en besynderlig Maade at støtte den paa. Naar DHrr. kalde sig Regjeringens "bedste Støtter", saa jeg kan ikke tvivle paa, at de mod Sædvane have taget feil. Deres Maade at støtte Regjeringen paa er forøvrigt altid meget kraftig, saa at den vel kan staa alene ved
210 dette; men her er det ikke saa heldigt, thi Regjeringen har ikke Lyst til at give Tilsagn, som den ikke kan staa ved. Disse Herrer have skaffet sig Argumenter paa en egen Maade. Departementet har stridt mod i sin vanskelige Stilling, men Tingenes Magt har været overvældende. De burde have erkjendt dets gode Villie; den, som er i Kampen og forsværer sig, har nok at staa i.

215

Man taler om Storthingsmændenes ansvarsfulde Kald. Det er et moralsk Ansvar maaske, men ikke juridisk, og ikke meget trykkende; thi her er man enten i Pluraliteten eller i Minoriteten, men naar man staar alene, da skal man føle, hvad Sagen betyder. Der er Forskjel mellem Ord og Handling. Hvis de
220 Stillinger, i hvilke man maa staa alene med Ansvaret kunde rumme alle dem, som behøvede at lære, vilde der blive mindre Urimelighed i den menneskelige Tale; men de, som kunne trænge til Belæring, ere mange, og de, for hvem der er Plads til at belæres paa denne praktiske Maade, ere faa. Derfor maa man efter bedste Evne skjelne mellem hvad Tingene medføre og hvad der er løs Tale. Det

er behageligere selv at kunne udsætte og kritisere end at blive Gjenstand for Kritik, men undertiden er det Pligt at handle.

230 Der siges, at Paatrykket er en Bagatel. Det er let at sige. Dette Paatryk er hverken en Bagatel og heller ikke er det urimelige Folk, hvorfra det kommer. Denne Sag er sikker, derfor taler jeg om den, som om en afgjort Ting, og det er blot Spørgsmaal om Omkvædet, om Sagen skal gaa med eller uden Frase. Broch har troet, at Modpartens Grunde ikke ligger i de 3 Aar, men i Ordet Paalæg. Broch har opfattet det feilagtig, men det er meget undskyldeligt; thi disse Herrers
235 Mening er vanskelig at opfatte; de forstaa ikke, at Fritagelsen for Skatter, ikke er Skattepaalæg. Svenskerne have en urgammel Ret til at beskatte sig; men er det Rigsdagen, som fritager for Skatter? Nei, det gjør Kongen. Fortolkningen støtter sig til de 3 Aar, efter 3 Aars Forløb er det at Skatterne ophøre, efter 3 Aar falder altsaa ogsaa Skattefriheden bort, men at den falder bort, det er jo Intet,
240 det er Nul. I 1836 bortfaldt Stempelskatten, og en Mand, som nægtede at betale den, blev frifunden for Høiesteret. Man har sagt, at Grundloven hviler paa Mistillid. Mod hvem? Er det mod Storthinget! Nei, det er for drøit. Det er mod Kongemagten, siger jeg.

245 [13de november]

I gamle Tider, hvor det gikk voldsomt til i Lande med blandede Forfatninger, der sagde man: Kongen have ikke mod Formerne krævet Skat, og man gjør som Manden i 1836, der nægtede at betale Stempelafgift, og betaler ingen Skat. Der
250 er Mange, som leve af Mistanke, men etsteds maa man dog staa stille; DHrr. burde ogsaa engang mistænke sig selv. De mistænke Domstolene, Statsraaderne, Kongen, ja tilsidst Storthinget, men det er for Meget. De sige vel, at andre Nationer have Mistanke. Nei, det har de ikke. Sæt, at Storthinget ved Lov vilde paalægge Livsstraf for Gadeuorden, saa var man bunden derved mindst i 3 Aar,
255 men det gjør det ikke. Det gaar ikke videre i Skattefriheder, end det kan skjønne er rigtigt.

Man bør dog tænke paa, hvilke Skatteydere, der staa i Forbindelse med dette og hvilke Indtægtskilder, der gro og gro, og som vistnok siger, ere usikre, fordi de i
260 1858 og 1848 vare mindre end paaregnede, men i fredelige Tider gav de dog mere, end man haabede, deri bestaar deres Usikkerhed og det er denne usikre Indtægt, som har gjort, at den norske Statskasse har staaet sig. Mange Storthingsmænd føle dette, og her er klart Vand at feile i. Man overveier ikke en

265 Ting, før man er inde paa den, men da falder Skjællet fra Ens Øine. Man har
 sagt Skattefrihed staar i Tariffen. Det har den gjort fra gammel Tid. Men nu er
 Spørgsmaalet, om den ikke kan staa ligesaagodt paa andre Steder! Jo, det kan
 den. Vil man bestemme Skattefrihed, kan man ikke paalægge Differentialtold.
 Dertil har man fraskrevet sig Ret i 5te og 6te § med Undtagelse af enkelte
 270 Artikler, hvoriblandt Tobak, Sukker, Uld, Bomuld og flere andre. Paa andre
 Steder staar der, at det gjælder, indtil det opsiges, hvilket var Tilfældet med
 Sukkerraffinaderiet; man maatte købe sig fri, saa det ordentlig sved. Man har
 Skattefrihed for Rydningsmænd for Jernbanerne og for Malt. Det staar i Love,
 ikke Traktater. Man har en Tradition om, at Storthinget skal have fri
 275 Dispositionsret med Hensyn til Bevillinger af Statskassen, men hvor langt
 kommer man med det? Vi have 7 Millioner Spd. Statsgjæld, Pensionslisterne og
 3 Spd. Diæt til Storthingsmændene. Man har inddrukket sig i Mistillid; men er
 Intet andet at stole paa, saa kan dog heller ikke de 3 Aar være at stole paa. Men
 man maa dog stole paa sig selv.

280 Der er dem som blive ordentlig veltalende over sin egen Mistænkksomhed, og det
 er ikke blot Domstolene og Kongen, man skal have Mistillid til, men hele
 Greien. Dette er et kort Resume af Sagen. Broch fattede ikke DHerrers Grunde.
 Jeg har talt med en anden Storthingsmand, som heller ikke kunde forstaa dem,
 285 men som mente, at det vel maatte være den norsk Nation, som man vilde sætte
 over Storthinget og at dette derfor skulde indskrænkes. Men den norske Nation
 kan dog ikke trommes sammen; skal man træffe den nogensteds, maa det være
 her.

290 Siden jeg er kommen ind i dette Spørgsmaal, væsentlig mod min Villie, kommer
 jeg til at dvæle længere derved. Naar denne Sag med eller uden Admonition gaar
 igjennem, vil det være forbi med Talemaaderne, om at det samme skal gjælde om
 Skattefrihed som om Skatter; det vil være sidste Gang, man hører disse
 begeistrede Talemaader. DHerrer bør ikke spytte i den Kaal, som de blive nødte
 295 til at søbe, selv om de ikke synes om den. Skal man stadfæste, at Storthinget kan
 give Nedsættelse eller Toldfrihed paa længere Tid end 3 Aar, skal man ikke først
 sige, det strider mod Grundloven. Jeg vil forresten holde paa den
 reglementsmaessige Ret og paastaa, at Enhver skal have Adgang til at stemme
 over Traktaten, uden at maatte udtale sig for eller mod Admonitionen og
 300 saaledes at Admonitionen ikke ansees som subsidiært til det yderligere gaaende
 Forslag. I Komiteen troede man ved Indstillingsposternes Ordning at kunne
 sætte sig ud over Reglementet efter Smag og Behag, men det skal ikke kunne gaa

an i Stortinget.

305

Kilde
Stortingstidende 1865/66, s. 30-33

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/om-skibsfart>

315

320

325

330

335

340